

До сега сж известни два декрета съ това име: единъ непубликуванъ (Варненски музей), отъ 215 год. сл. Хр. почти напълно запазенъ отъ времето на консулитъ (consules ordinarii) Maecius Laetas II и Sulla Cerialis (Μαίκιω Λάϊτω υὸ β' καὶ Σουλλᾶ Κεριαλί) а втория (Софийския Музей), отъ 238 год. въ фрагментъ, отъ времето на консулитъ Fulvius Pius и Pontius Proculus Pontianus (Πεῖω-καὶ Προχλῶ).¹⁾

Къмъ релефа съ конници трѣбва да се причисли и прочутиятъ Мадарски релефъ, който е изсѣченъ въ скалната стена на дѣсния брѣгъ на Мадарската рѣчка, малко на западъ отъ дветѣ дървени светилища, които сж били залепени до сжщата стена.²⁾

За този релефъ има до сега две мнения: едното въ полза на тракийския произходъ (К. Иречекъ въ „Cesty po Bulharsku“ Прага 1888, „Das Fürstenthum Bulgarien“ Wien, 1891; въ превода на Иречекъ „Пътювания по България“, издаденъ 1899 г., е изказано съмнението за имената на Крумъ и Омортагъ а не 1888 г., както твърди А. Протичъ³⁾; за сжщото се съмнява и Е. Bormann (Anzeiger Wien 1898 стр. 27: „während das Bild aus älterer Zeit stammen dürfte“); Г. Баласчевъ въ „Бележки върху изкуството на българскитѣ земи“ София 1920; на сжщото мнение е Юрд. Ивановъ; В. Златарски и др. до сега не сж се изказали по тоя въпросъ; на сжщото мнение бѣ и Народния Музей въ София, който бѣ оставилъ до новитѣ изучнания на релефа презъ 1924 год., на гипсовия му отпечатъкъ въ София, надписъ „Тракийски конникъ“.

Второто мнение е въ полза на българския произходъ на релефа. Това мнение доби пръвъ печатенъ изразъ отъ мене, почти преди тридесетъ години,⁴⁾ а не презъ 1923 год. както твърди А. Протичъ.⁵⁾

Сжщото мнение изказаха: I. Strzykowski („Amida“ Heidelberg 1910 г. стр. 376), Богданъ Филовъ „Altbulgarische Kunst“ Berne 1919 г.; въ френското (1922) и българско издания (1924); А. Протичъ („Изображение на българина въ IX в. въ „Проломъ“ 1923); Г. Фехеръ и Г. Кацаровъ (Мадарскиятъ конникъ, 1925).

¹⁾ Mordtmann. Revue arch. 1878. XXXV. 144. № 6; Паметници Одессосъ—Варна 1897 № 76; Antike Denkmäler in Bulgarien № 114, фиг. 30; „Великиятъ богъ на града Одессосъ“. Вѣстникъ на вѣстницитѣ 24.V.1925. Името на Великия Богъ — Κυρίω Δαρζάλα — се среща и върху единъ надписъ съ релефъ отъ Ески Джумая.

²⁾ Въ изданието на Народния Музей въ София „Мадарскиятъ конникъ“ (1925 г. въ предговора отъ директора А. Протичъ, се вмѣкнали, види се, неволни грешки относно инициативата и средствата за постройка на първата скеля и относно публикации за релефа, за опровержение на които тукъ не е мѣсто.

³⁾ Мадарскиятъ конникъ, стр. 5.

⁴⁾ Паметници на градъ Одессосъ—Варна, К. и Х. Шкорпилъ, (печатана и въ отчета на Варн. Мжжка Гимназия 1897/8 уч. г.), гдѣто на стр. 12 се споменува: „... отъ надписа се вижда, че този любопитенъ паметникъ (Мадарския конникъ) е отъ голѣма важностъ за първата българска епоха и конникътъ представлява царъ Крума...“, и върху приложениятъ образъ има надписъ: „Релефъ на царъ Крумъ, върху скалата надъ село Мадара“.

⁵⁾ „Мадарския конникъ“, стр. 6.;

Забележка: VII книжка на известия на Варн. Археологическо Д-ство, издадена 1921 год., а не 1923 год.